

Anulu III.

N^{ro} 6.

Fóí'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

25 Martie 1885.

Cuprinsulu:

Proselitismulu religioasu la noi. -- Una dispensatiune papala. -- Cim'a cea mai
de pre urma de Leonardo da Vinci. -- Santulu Joanu Evangelistulu cá martoru
oculatu alu intemplariloru cnarate in Evangeliulu lui. -- Una netolerantia
religioasa in scientia. -- Respunsuri. -- Varietati. -- Inscientiare.

Apare in 10 si 25 st. n. a fie-carei luni.

9

Pretulu' pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1885.

Tipografi'a Soinariului gr.-cat. in Blasiu.

Proselitismulu religiosu la noi.

In numerulu ultim u alu foiei nostre in articululu despre fundatiunile nationali si confessionali am fostu dîsu, cã presupunerea „Telegrafului romanu“, cumcã poporulu nostru nu are nice una convictiune religiosa, ci trece dela una confesiune la alt'a numai in urm'a unoru cortesiri cu totulu neevangelice, este una vetamare pre intregu poporulu romanescu. Acést'a pentrucã desti la noi trecerile dela una confesiune la alt'a din cele doue romanesci suntu mai dese si se intempla cu mai mare usiuretate cã la alte popore de cultur'a mai inalta religiosa, totusi caus'a aparitiunei acesteia in viet'i'a religiosa a poporului nostru nu este de a se cautã in lips'a semtiului religiosu, ci cu totulu aire. Fienducã atunci amu fostu promis, cã la cestiunea acést'a vomu mai reveni, asia ni si luamu libertate a ne espune parerile nostre cu privire la obiectulu acest'a.

Deca voimu se consideramu lucrulu acest'a psihologice, atunci mai antãiu trebuie se fimu in claru cu cestiunea, cã in ce stã convictiunea religiosa a poporului nostru dela sate?

In ainte de tote trebuie se deosebimu între convictiunea religiosa a unui omu de cultura si între convictiunea religiosa a poporului dela sate, care nu scie nice cet'i nice serie, éra din lucrurile de religiune abié are câteva notitie tare primitive. Unu omu de cultura, care apartiene unei biserici, are convictiune nu generala numai cu privire la acc'a, cumcã biserica sa este adeverata, ci elu are convictiune in specie despre unulu fia-care principiu, despre unulu fia-care adeveru de credintia, cumcã suntu perfectu adeverate, si chiaru pentru ace'a e si tare legatu de biserica sa, pentru cã in specialu este convinsu despre adeverulu unui fia-carui lucru, ce-lu propune si profeséza biserica sa. Una atare convictiune religiosa este convictiuné classica si individulu, ce poside una atare convictiune, se dice cã are cultura religiosa. Éra nasuinti'a spre producerea unei atari convictiuni in unulu fia-care individuu se numesce cultivare religiosa a unui poporu. Chiaru si scopulu foiei nostre, cã unu organu pentru cultura religiosa a clerului si a poporului, nu este altu ceva decãtu producerea unei atari convictiuni religioase in unulu fia-care membru alu bisericeii nostre romanesci unite si prin acést'a cultivarea religiosa a poporului nostru.

Convictiunea acést'a religiosa este de totu puternica. Ea e in stare se resiste la ori si ce atacuri, provina ele de ori unde. Ma una atare convictiune este in stare a entusiasma pre omu pana la sacrificiele cele mai mari spre scopurile bisericeii, éra in privint'i'a morala lu face pre omu cãtu se pote mai

consciului de toate oficiile și datorințele lui și pe aceste i le pune înaintea ochilor în una lumina cât se poate mai clară și mai curată. Unde există una atare convicțiune religioasă, acolo trecerea de la una biserică la alta se întâmplă numai singur după studiu și meditațiune mai îndelungată sau mai scurtă, după cum biserică, de care se ține cineva e mai departe sau mai aproape de cea adevărată. Acesta este cauza, de biserică catolică dorește Asia tare, că orientalii desbinați de biserică se înainteză cât mai tare în cultura religioasă, fiindcă ea e sigură, că atunci bărbați de convicțiunea religioasă din țestime după pucina meditațiune vor cunoaște retacirea, în care se află orientalii, și cu brațele deschise vor îmbrățișa biserică catolică, unicul depozitar al adevărului întreg creștin. Totu acesta este cauza, de Orientalii mai cu seamă în Rusia sunt atât de mari contrari ai culturii religioase în cler și în popor, că nu cumva prin acesta se vede prea mulți alergându la biserică catolică. Totu convicțiunea acestui din țestime este cauza, de în Anglia, unde cultura religioasă este mai înaltă decât ori și unde, întorcerea de la biserică protestantă anglicană la biserică catolică mai cu seamă în clasele cele înalte este un lucru atât de desu, cât în Anglia a căpătat numele de țieră conversiunilor. Cu cât ar fi mai dese conversiunile aceste în Rusia, cându acolo ar exista una atare cultura religioasă cât în Anglia, după ce de la biserică orientală desbinată este multu mai ușor a trece la biserică catolică, fiindcă e multu mai aproape de ea decât cea protestantă anglicană!

Convicțiunea acestui se bazează pe una cunoștința mai amplă a principiilor bisericești sale și pe una practică mai conștientă religioasă decât cum este a poporului de rând. Chiaru din cauza acestui la una atare convicțiune nu se poate ajunge decât numai prin instrucțiune continuă.

Cum stă înseși lucrul cu poporul nostru. Oare potese țice despre el, cumcă are una atare convicțiune. Nice pe departe! Poporul nostru sute de ani nu a primitu nice cea mai elementară și mai primitivă instrucțiune religioasă. De aci a urmatu, că mai cu seamă generațiunea, ce n'a amblatu nice cându la școală, din lucrurile de religiiune nu posedă mai nice una cunoștința, afora de câteva puncte din cele mai generale și comune cu toate celelalte confesiuni din patria, precum, că există un Dumnezeu, că Mantăitorul nostru Isus Christos a moritu pe cruce, și încă ver o două trei de genul acestui. Ma în unele lucruri mai cu seamă de morală are nesce păreri cu totul gresite, ce miroasă tare multu a Bizantinismu și a Iudaismu. Asia poporul nostru pentru esemplu confundă de totu tare însemnătatea morală a preceptelor naturale cu cele bisericești, câtu nu arareori dă omului prin poporul nostru de ideea aceia gresită, după care mai mare pondă se pune pe preceptul bisericescu alu postului decâtu pe cel naturalu de a nu se atinge de averea altuia. Și încă și mai multu! Fiindu poporul lipsitu de cunoștințe religioase fundate, elu bunătatea sau reuțatea unei biserice nu o

juđeca nice odata dupa spiritulu ei nice dupa cuantitatea de ađeveru, ce o contine, ci dupa lucrurile esterne, cari contribue, ce e dreptu, tare multu la frumseti'a si intinitatea unei baserici, inse nu ele constituiescu esenti'a. De aci provine, de in Ardealu chiaru si romano-catolicii au mai multa ineredere in funkciunile preotimei indeplinite dupa ritulu grecu, de cātu in ale loru, fienducā ritulu grecu preste totu are una forma esterna mai atragutoria. Ma cāte odata se lega de una baserica singuru din motive cu totulu necapaci si neacomodate de a figurā de basa la una convictiune religioasa fundata. Asia nu odata se intempla, de cāte unu omu de cultura tare pucina aduce de motivu, cā nu si parasescē credinti'a sa, singuru impregiurarea, cā voiesce se mora in ce s'a nascutu, seau cā voiesce se remana in ce au fostu mosi de stramosii lui.

Tote aceste areta, cā poporulu nostru inca nu a ajunsu nice pre departe acoló in privinti'a culturai religioase, cātu se aiba una convictiune fundata speciāla despre ađeverurile religiunei, ce o profeseza. Impregiurarea acēst'a inse si are si urmarile sale in viet'i'a religioasa a poporului. Anume prim'a si cea mai insemnata urmare este, cā poporulu nostru necunoscondusi precum se cuvine baseric'a sa cu ađeverurile ei, este de parere, cā tote religiunile, cāte le vede in tiera, tote suntu bune. De cāte ori nu aude omulu pre poporulu nostru resonandu, cumcā si celelalte confesiuni din tiera suntu bune, deorace totu unu Domnedieu este si la acele. De aci apoi urmēza, cā deca elu trece dela una confesiune la alt'a, nu-si este siesi consciu despre nice unu pecatu, ce l'ar' fi comisu prin trecerea acēst'a. Elu cāndu face trecerea la alta confesiune, resonēza cu totulu altumintrule decum resonēza unu omu de cultura, si este una mare gresielā a juđecā trecerile poporului dela una confesiune la alt'a cu aceasi mesura, cu care se juđeca trecerile omeniloru culti. Deca si ar' fi poporulu nostru consciu despre unu pecatu, cāndu face atari treceri, atunci de securu cā nu ar' trece asia usioru, si si deca ar' trece, iute s'ar' intorce indaraptu, fienducā nu ar' fi in stare se porte pre sufletulu seu unu atare pecatu. — Cu tote aceste inse la una confesiune neromanēscā nu trece usioru. Acēst'a inse nu o face din motivulu acēl'a, cā dora una atare confesiune o tione de rea, ci pentrucā in contr'a la asia ceva se revolta sentiulu seu nationalu, caruia nu pote se-i resiste asia usioru. Dela una confesiune romanēscā inse la alt'a ēra romanēscā trece multu mai usioru, fienducā elu in urm'a culturai lui religioase celei pucine le tiene pre amendoue de bune, si in contr'a unei atari treceri sentiulu lui nationalu nu se revolta. Mai adauge la acēst'a, cā elu deosebirea dogmatica intre cele doue confesiuni nu o cunoose de locu. In privinti'a esterna inse a ritului si a usantielorū, pre cari elu singuru pune ceva pondu, nu observēza nice cea mai mica deosebire, asia cātu prin una atare trecere nice modulu lui de vietia nu se schimba nice cātu de pucinu.

Lucrurile aceste, credemu, esplica de ajunsu trecerile cele atātu de

usiere a le poporului nostru dela una confesiune la alt'a. Se pote inse ore deduce, cumcã poporul nostru nu are nice una religiositate? Nice de cum. Numai atãt'a se pote de aci deduce, cã inca nu are cultura religiosa suficiente si cumcã inca nu are convictiunea ace'a speciala despre adevverulu bisericeii sale, carea trebue se o aiba unu poporu cultu. Datorint'i'a nostra este prin urmare a inalt'iã si redicã cultur'a lui religiosa totu din ce in ce mai tare, prin ce si trecerile voru scadé totu din ce in ce mai tare. Acest'a este si idealulu bisericeii nostre, cã unulu fia care membru alu ei se pota ajunge la convictiunea ace'a religiosa, despre care amu vorbitu la inceputulu articululu acestuia; unulu fia care se se pota preface in *virum perfectum* in privint'i'a credintiei, precum dice S. Apostolu Paulu. Atunci trecerile dela biseric'a nostra la cea greco-orientala se voru reduce forte tare. Éra deca si greco-orientalii voru tient'i spre idealulu acest'a, atunci noi nu ne tememu, cã vomu pierde nemícu, ci chiaru din contra avemu cea mai buna sperantia, cã atunci trecerile dela densii la noi voru fi multu mai dese cã astãdi, fiinducã atunci poporulu greco-orientalu cultivatu mai usioru va vedé lumin'a si adevverulu, si mai cu putere se va aruncã in bratiile lui.

Ni mai remane inca una cestiune. Anume cestiunca, cã pentru ce astãdi suntu mai dese trecerile de la greco-orientali la noi, decãtu de la noi la eli. „Telegrafulu romanu“ e de parere, cã pentru ace'a, pentrucã preotii nostri ravnindu la fundatiunea Escellentiei Sale se precepu mai bine la „cortesiri“ si „proselitismu“. Ia acest'a respundemu, cã nu „cortesirile“ si „proselitismulu“ preotimei nostre este caus'a fenomenulu acestuia, ce i causéza atãt'a dorere. Caus'a se o caute a casa in constitutiunea cea „liberala“ si „moderna“ a bisericeii greco-orientale, cu care au ajunsu acoló, de certele prin parochieile loru suntu in permanentia. Si apoi deca in urm'a certeloru acestor'a poporulu greco-orientalu disgustatu de certe fuge la „unatie“ unde in adevveru constitutiune „liberala“ si „moderna“ nu este, inse pentru ace'a este pace si disciplina mai multu vrednica decãtu ori ce constitutiune, atunci preotimea nostra nu e de vina. Cã noi lu primimu, nu ni se pote imputã de locu. Ma nu ni se pote imputã nice ace'a, cã noi primimu prin acésti'a omeni fora convingere in biseric'a nostra. Nu ni se pote imputã, pentrucã precum amu vediutu, poporulu nostru in urm'a culturai lui religiose celei pucine facundu una atare trecere nu-si este siesi consciu de nice unu pecatu, si elu e de firm'a convingere, cã „unati'a“ este chiaru asia de buna, cã si „neunati'a“, si astu-feliu convictiunea religiosa esista, desi nu cea classica, inse canonele nostre nu poftescu totu de a un'a la una trecere convingere classica, ci se multiumescu si cu una convingere generala, cum o intempina omulu la poporulu nostru.

Una dispensatiune papala.

In dilele trecute foile anticatolice straine au fostu adusu scirea sensationala, cà Santi'a Sa Pap'a dela Rom'a ar' fi datu dispensatiune, cá una catolica din Franci'a se se pota maritá dupa unu Judeu din Ungari'a, si cá casatori'a s'a si binecumentatu in una baserica catolica prin unu preotu catolicu. Foile aceste, — cari altumintrule prin birourile loru redactionali numera forte multi Jidovi — nu au adusu scirea acést'a numai cá noutate, ci o au adusu cu intentiunea cá se arete oresi cumva una contradicere între Pontificele Romei, care concede una casatori'a între unu judeu si unu catolicu si între episcopatulungariei, cari in anulu trecutu a facutu opusetiune proiectului de lege cu privire la casatori'a între catolici si Judei, si prin acést'a se faea oresicum ridicula tota baseric'a catolica. Foile nostre cele romanesci, cari mai preste totu sciri de categori'a acést'a le inregistréza nu cu pucina placere, s'au grabitu a reproduce numai de câtu si scirea acést'a, cá nu cumva Romaniloru se li remana necunosuta.

Impregiurarea acést'a ni impune si noue datorinti'a a ne ocupá pucinu cu dispensatiunea din cestiune, permitiendu din capulu locului, cumcà inca nu scimu deca este adeverata seau ba scirea cu privire la ea.

Este cunoscutu, cumcà casatori'a este unu sacramentu, si sacramentulu este unu lucru supranaturalu. Este cunoscutu si ace'a, cumcà sacramentele si prin urmare si alu casatoriei numai celi botezati le potu primí. Nebotezati inca se casatorescu, ce e dreptu, inse eli inchiaia numai unu contractu, nu primescu inse si nu potu primí si sacramentulu cu darurile lui.

Din motivulu acest'a baseric'a catolica prin dreptulu ei consuetudinariu nu ierta casatori'a între unu botezatu si unu nebotezatu. Nu o ierta, pentrucà prin asia ceva nu se pote pastrá unitatea supranaturala între conjugii. Conjugele botezatu este mladitia din viti'a lui Isusu Christosu, care díce: „*eu sum viti'a, voi mladitiele*“. Conjugele botezatu este redicatu in sfer'a cea preste fire. Celu nebotezatu inse nu este nice un'a nice alt'a. Si totusi dupa invetiatur'a basericeii, cá barbatulu si feme'a forméza unu trupu, elu trebuie se fia un'a cu celualtu conjugé, cu mladiti'a vitiei celei preste fire. Prin asia ceva inse unitatea supranaturala între conjugii, dintre cari unulu e botezatu si altulu nu, este tare alterata. Din care cauza dreptulu basericeii catolice nu concede una atare casatori'a.

Pre langa impregiurarea acést'a baseric'a mai are si alte motive, pentru cari nu concede una atare casatori'a. Dintre aceste mai insemnatu este motivulu, cá prin una atare casatori'a se pericliteza tare credinti'a si mantuirea partii botezate si a prunciloru nascuti din una atare casatori'a. Alte motive ale basericeii le amu adusu in foi'a nostra in anulu 1883 in articolulu despre impedimentulu disparitatei cultului pag. 377 uu.

Dispusetiunea acést'a inse a basericeii cu privire la casatori'a între

botezati si nebotezati este una dispusetiune de dreptulu omenescu si nu domnediescu. De aci inse de sine urméza, cà autoritatea suprema basericésca pote dá dispensatiune dela ea, si cându cere lips'a, atunci o si dà. Asia Santulu Scaunu Apostolicu dà missionariloru puterea delegata de a dispensá dela piedec'a acést'a de casatoria in tierile pagane, fienducá acoló impregiurarile suntu de asia, câtu dispusetiunea acést'a tare salutaria si tare motivata a bisericeii nu se pote observá cá in tierile crestine. In Europ'a intréga singuru in Franci'a s'au intemplat casuri de Santulu Scaunu a aflu de bine a dá de ver o câteva ori una atare dispensatiune, pentrucá acoló tote relatiunile sociali si prin urmare si casori'a se afla in unu periodu óre care de descompunere, si asia Santulu Scaunu a aflu de bine a mai relacsá dispusetiunea acést'a a bisericeii, pentrucá se mantuésca baremu ce se mai pote mantú. Causile pentru cari Santulu Scaunu s'a aflu indemnatu a dá si in casulu de sub cestiune partei catolice din Franci'a una atare dispensatiune — presupunandu, repetimu, cà scirea e adeverata — noue ni suntu necunoscuté. Suntemu inse securi, cà Santulu Scaunu va fi avutu cause suficiente, si de securu cà nu a puresu cu usiuretate, ci cu circumspectiune, cu judecata si cu folosirea intregulu aparatu, ce se indatinéza a-lu intrebuintiá in casuri de aceste. Va fi puresu de securu cu tactulu acél'a finu, care l'a admiratu totu de a un'a lumca in diplomati'a Santulu Scaunu Apostolicu.

In Austro-Ungari'a inse nu a datu Santulu Scaunu nice cându una atare dispensatiune. Si si in casulu acést'a — deca e adeveratu — nu a datu dispensatiune in Austro-Ungari'a. Autoritatea basericésca nu pote dá dispensatiune decátu numai supusiloru sei. Si in unu casu de atare dispensatiune supusa este numai partea botezata. Partea botezata inse a fostu din Franci'a. Astufeliu nu se pote díce, cà dispensatiunea s'a datu in Austro-Ungari'a, si prin urmare nu se pote díce, cà Santulu Scaunu a venitu in contradicere cu episcopatul catolicu alu Ungariei. Afora de ace'a episcopatul Ungariei a facutu opusetiune unei legi civili, care voieá se caseze legea basericésca. Santulu Scaunu inse nu a dechiaratu stersa legea basericésca, carea episcopatul Ungariei a voitu se o sustiena prin opusetiunea sa. Santulu Scaunu a datu numai una simpla dispensatiune dela legea acést'a, si inca in unu altu statu. Unde este aici contradicere, noi nu intielegemu. Ma numumai cà nu intielegemu, ci din contra vedemu de aici spre mangaiarea si edificarea nostra, cum sant'a baserica in fia-care statu si indrepta dispusetiunile sale intre marginile dreptulu divin conformu impregiurariloru statulu respectivu, si ce face in Franci'a, nu face in Ungari'a, si ce face in Ungari'a, nu face in Franci'a. Ma de aici vedemu, cum Sant'a baserica purcede in gubernarea sa dupa unu sistemu logicu, binecugetatu, consecuentu, si basatu pre intieptiunea domnediescu si pre instructiunea istoriei, si cum ea nu are alte motive in dispusetiunile si relacsarile sale, decátu singuru numai voi'a lui Domnedieu si mantuarea sufletelor.

Cin'a cea mai de pre urma de Leonardo da Vinci.

Inca in anulu trecut in unu articulu referitoriu la icon'a acést'a celebra, ce se afla prin forte multe case de ale crestiniloru, amu fostu aretatu, cumcà autoriulu ei, candu o a depinsu atâtu de naturalu si atâtu de frumosu, a voitu a espia prin ea pecatulu apostasiei, care apesá greu sufletulu lui.

Pucini din celi, ce au tipulu acest'a classicu in casa, voru sei se-lu pretiuésca si se i admire frumseti'a. Ma unii nice nu voru fi in stare se cunosca, in ce sta frumseti'a lui. Din caus'a acést'a lu vomu considerá acum din punctu de vedere esteticu.

Doispredicece au fostu Apostolii, cari au statu in giurulu Mantuitoriului nostru la cin'a cea mai depre urma. Caracterulu si temperamentulu loru a fostu si a trebuitu se fia diversu alu unuia de alu altuia. Iubirea loru inse facia cu inveciatoriulu, pre care l'au admiratu eli atâtu de multu, cu esceptiunea lui Jud'a, a fostu mai in una forma la toti. De aci si pote omulu usioru se-si intipuiésca, cumcà cuvintele Mantuitoriului dela cin'a cea mai depre urma: „*adeveru adeveru dîcu voue, cà unulu din voi me va vinde!*“ au trebuitu se lu lovesca pre unulu fla care cá unu fulgeru, fienducà cu esceptiunea lui Jud'a, toti lu iubieáu mai intru o forma, si acum deodata, fora a presupune seau presemfî nemica, eli cari lu iubieáu asia de multu, trebuiu se auda chiaru din gur'a lui, cumcà unulu dintre eli va fi tradatoriu. Surprinderea Apostoliloru la audiulu cuvintelorु acestor'a a trebuitu se fia forte mare. Inse fienducà caracterulu si temperamentulu loru erá tare deosebitu alu unuia de alu altuia, asia si agitatiunea, ce s'a nascutu in urm'a surprinderi acesteia in sufletulu loru, a trebuitu se fia tare diversa. Si diversitatea acést'a a agitatiunei sufletesci a unui fia-caruia Apostolu la audiulu cuvintelorु acestor'a a fostu ace'a, ce si a propusu Leonardo se o depinga in colori pre feciele Apostoliloru, fienducà este una lege psihologiea, cà cea ce se petrece in launtru in sufletulu omului, ace'a se oglindéza si in trasurile feciei.

Astufeliu, deca se uita omulu de aproape la tipulu cinci celei mai de pre urma a Mantuitoriulu incungiuratu de Apostoli, atunci observéza numai decátu in midilocu pre Mantuitoriulu cu una linisce dommedieesca in faci'a atinsa incátuva de una dorere ore care rostindu cuvintele: „*adeveru, adeveru dîcu voue, cà unulu din voi me va vinde!*“. La audfulu cuvintelorु acestor'a se intemplá numai decátu una misicare intre toti Apostolii, precum si observéza omulu pre tipu, de ora-ce Apostolii de locu nu stau la mesa asia cum stau omenii, candu suntu linistiti. Ma nunumai se uasce una misicare intre eli, ci si unulu fia-care este misicatu in launtrulu seu, mai multu seau mai pucinu, dupa cum i erá caracterulu si temperamentulu.

Asia Bartolomeu nu voiesce se creda urechiloru, nu voiesce se creda, cumcà in adeveru a audfítu ace'a, ce a audfítu. Jacobu celu tineru intréba pre vecinulu seu, cà ce pote se fia acést'a? Andreiu este uimitu, câtu nu

mai scie de capulu lui. Petru este intregu aprinsu de mania. Joanu este cuprinsu de una dorere profunda. Si cum nu? Candu nice unulu nu l'a iubitu pre Mantuitoriulu asia multu cá elu. Jacobu celu betranu devine cu totul confusu. Tom'a jora resbunare in contr'a aceluia, căce va face lucrulu acest'a. Filipu se grabesce a marturisi, cumcă elu este nevinovatu. Mateiu repetiesce in sufletulu seu inca odata cuvintele Mantuitoriului, flenducă nu este in stare se le intieléga. Tadeulu suspicionéza pre unulu si pre altulu. Simeonu se indoiesce, că ore cuprindu cuvintele Mantuitoriului adevierulu seuu nu?, si in urma Jud'a sentiendu-se vinovatu, se silesce a-si pastrá linistea, cá se nu cugete careva, cumcă elu este.

Tote agitatiunile căte a fostu numai cu potintia se se nasca in sufletulu Apostoliloru la audiulu cuvinteloru acestor'a, tote le a depinsu Leonardo in imaginea acést'a si inca cu căta maiestria si cu căta arta! Deca se uita omulu de aproape la imagine, si deca are numai cătu de pucina cunoscintia despre ace'a, cum se oglindéza pre faci'a omului agitatiunile interne ale sufletului, atunci de pre faci'a Apostoliloru va cetí numai decātu ce se intempla in launtruulu unui fia-caruia.

Acést'a este ce a facutu tipulu acest'a alui Leonardo atātu de celebru. Elu a desecatu tote ideile artistice, ce unu pictoru pote se le culega din scen'a descoperirei tradarei lui Jud'a la cin'a cea mai de pre urma. Din care cauza, pana candu va esistá tipulu acesta pre pamentu, nice unu artistu nu mai pote sperá, că lu va intrece pre Leonardo in depingerea cinei celei de pre urma.

Santulu Joanu Evangelistulu cá martoru oculatu alu intemplantiloru enarate in Evangeliulu lui.

In numerulu ultimu alu foiei nostre amu fostu probatu, cumcă diversitatea, ce este intre Evangeliulu dela Joanu si intre celilalti trei evangelisti, nu se pote aduce nice de cum cá argumentu in contr'a autentiei celui de antaiu. Ma amu vediutu, că diversitatea acést'a se pote esplicá tare frumosu si naturalu din diversitatea impregiarariloru si a scopului evangelistiloru, asia cătu diversitatea acést'a in locu de a fi pentru noi una obiectiune in contr'a credintiei nostre, este chiaru din contra unu argumentu alu intieptiunei celei inalte a providintiei domnedieesci.

Pre langa aceste inse noi avemu si alte arguninte destule interne, din cari se pote vedé pana la evidintia, cumcă numai Santulu Joanu Evangelistulu pote fi autoriulu Evangeliului, ce porta in frunte numele lui. Intre aceste argumentulu celu mai puternicu este acel'a, că Santulu Joanu Evangelistulu intemplantile din Evangeli'a sa le descrie atātu de minutiosu, atātu de detaiatu si in una ordine atātu de logica, precum nu a potutu se le descria, decātu unu martoru oculatu, unulu care le a vediutu cu ochii sei proprii si a fostu de facia la tote dela inceputu pana la capetu.

Spatiulu celu angustu alu foiei nostre nu ni ierta a considerá argumentulu acest'a mai pre largu. Din care cauza cu ocasiunea acést'a ne marginimu numai la analizarea logica si psihologica a unei singure intemplari din cele multe enarate de Santulu Joanu Evangelistulu. Si acést'a este intemplantarea ace'a minunata a spelarei petioreloru invetiatiiloru, esemplulu celu mai classicu si mai eroicu alu virtutei celei caste a umilintiei.

Presupunemu, cumcá toturoru cetitoriloru li este cunoscutu, cum Santulu Joanu Evangelistulu enaréza in Evangeli'a sa spelarea petioreloru. Presupunendu acést'a intrebamu pre ori cine, óre unulu, care nu a fostu de facia la spelarea petioreloru, ar' fi enaratu lucrulu asia, precum este enaratu in Evangeliulu dela Joanu? Unulu care nu ar' fi fostu de facia, candu s'a intemplantatu lucrulu acest'a, Par' fi amintitu numai cu doue, trei cuvinte si apoi ar' fi trecut mai departe. Pentru ce? Pentrucá pre unulu, care nu ar' fi fostu de facia, nu a potutu nice pre departe se-lu impresioneze si emotioneze asia de tare esemplulu acest'a classicu de umilintia, cátu si scenele cele mai neinsemnate si mai de pucinu momentu din intemplantarea acést'a se-i remana in sufletu nesterse, si si dupa unu sfru lungu de ani se-si aduca aminte de tote pana in cele mai mici detaiuri. Este cunoscutu, cá deca pre omu lu impresionéza de totu tare una intemplantare ore care din viétia, atunci si preste dieci de ani si aduce aminte si de partile cele mai neinsemnate ale intemplantarii aceleia, si candu enaréza intemplantarea ace'a, atunci o enaréza pana in cele mai mici detaiuri. Din contra una intemplantare, care pre omu nu l'a emotionatu si impresionatu decátu numai tare pucinu, ace'a se uita forte usioru, éra de detaiuri preste cátuva tempu nimene nu-si mai aduce aminte. Nice odata inse una intemplantare numai audita nu emotionéza pre omu nice pre departe asia tare, cá una vediuta. Din care cauza cele audite se si uita mai usioru decátu cele vediute.

Deca acum autoriulu Evangeliului Santului Joanu nu ar' fi fostu de facia, candu s'a intemplantatu spelarea petioreloru invetiatiiloru prin Mantuitoriulu nostru Isusu Cristosu, atunci nice pre departe nu o ar' fi enaratu in Evangeliu asia detaiatu si minutiosu, cum este enarata; nu pentrucá sufletulu lui nu ar' fi fostu nice pre departe atátu de emotionatu, cátu se fia dispusu a primí si a tiené in sine tote detaiurile pana la morte. Cum se enaréza inse spelarea petioreloru in Evangeliulu dela Joanu? Pana in detaiurile cele mai mici, cari unui nepresentu nice nu i ar amblá prin minte se le enareze, ma nice nu ar' cugetá la ele. Mai antaiu ni se spune, cumcá ce a cugetatu Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu immediatu inainte de spelare cá unu motivu ore care alu atarei umilintie pana la spelarea petioreloru invetiatiiloru. Se dice adeca: „atunci sciendu Isusu, cumcá tote i au datu lui Tatalu, si cumcá „dela Domnedieu a esitu si la Domnedieu merge“, va se dica cumcá marirea lui cea domnedieésca prin spelarea petioreloru invetiatiiloru nu suferé nemic'a. Dupa ace'a spune, cumcá s'a scolatu dela cina, apoi cá si a pusu vesmintele

sale, apoi că luandu stergatori'a s'a incinsu, apoi că a turnatu apa in speltoria, apoi că a spelatu pre rendu petiorele tuturoru invetiatiiloru sei, apoi intregu dialogulu celu frumosu cu Santulu Petru, apoi că éراسi si a luatu vestimentele sale, apoi că a siediutu si in urma că ce invetiatura li a datu si a demandatu invetiatiiloru sei, că se ice din spelarea petioreloru. Nice odata unulu, care nu ar' fi fostu de facia la una atare intemplare, nu ar' fi enaratu spelarea atâtu de detaiatu. Pentru unulu ce nu ar' fi fostu de facia si impresionatu pana la ose de tota spelarea, ce interesu ar' fi potutu avé, că se spuna, cumcâ Isusu inainte de spelare s'a scolatu dela cina, că si a pusu vestimentele, că s'a incinsu cu stergatori'a, că a tornatu apa in speltoria, că dupa cina éراسi si a luatu vestimentele, totu lucruri, cari proprie de sine se intielegu la unu atare actu. Pentru Santulu Joanu iuse, care a fostu de facia, au avutu tote aceste una insemnatate forte mare, pentrucâ tote au misicatu sufletulu lui că unu fulgeru, candu a vediutu că Domnulu si invetiatoriulu, pre care-lu admirá Jude'a, Fiulu lui Ddiu, despre ce eráu securi toti Apostolii, Domnulu naturei, caruia se supunea natur'a intrega, se umileste pana la spelarea petioreloru. Acést'a Pa misicatu atâtu de tare, câtu si detaiurile nu le a mai uitatu in tota viéti'a sa, si si dupa multi ani si a adusu aminte de ele, că si cum i ar' fi inaintea ochiloru, atâtu de mare a fostu surprinderea lui, candu a vediutu unu atare actu. Deca Santulu Joanu nu este autoriulu Evangeliului ascrisu lui, atunci se ni spuna contrarii, de unde vine anomal'ia, de unu nepresentu enaréza spelarea petioreloru cu atât'a surprindere de tote partile ei, câtu si astâdi dupa mai doue mii de ani, candu o cetesce omulu, i se pare, că vede pre Santulu Joanu uimitu de ea. Seau anomal'ia remane neexplicata pentru totu de a un'a si pentru ori si cine, seau Santulu Joanu este autoriulu Evangeliului ascrisu lui.

Una netolerantia religiosa in scientia.

In numerula 5 ala foiei nostre amu fostu publicatu un'a recensiuone scurta a noului opu edandu de invetiatiulu professoriu din Innsbruk N. Nilles intitulatu: „*Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae in terris Coronae S. Stephani*“. Inainte de recensiuonea acést'a M. O. D. Georgiu Pasc'a profesoriu la Seminariulu din Gherla a fostu facutu publicului romanescu in Tribun'a cunoscutu, cumcâ academi'a romana din Bucuresci a votatu in sesiunea sa generala 1000 lei in ajutoriulu professoriului Nilles, că se-si pota publicá opulu seu, care din 1000 pagine in mai bine de doue din trei parti se ocupa cu Romanii de sub coron'a Santului Stefanu. Opuulu va contiené forte multe documinte pana acum necunoscute cu privire la istori'a basericésca a Romaniloru din Transilvani'a si Ungari'a, si afara de ace'a fiendu scrisu in una limba universală că cea latina va contribuí multu la ace'a, că si strainii invetiati din

Europ'a se cunosca istori'a si relatiunile nostre basericesci, ce'a ce la totu casulu va fi de mare folosu pentru noi.

Academi'a romana din Bucuresci cá un'a corporatiune curatu scientifica neconsiderandu de loeu efectele confesionali ale opului acestuia, a lucratu forte bine, cându a votatu ajutoriulu acest'a. Ea nu a avutu si nice cá a potutu se aiba in aintea ochiloru altu ceva decâtu singuru numai scopulu scientificu. Ceva tendintie si scopuri confesionali, si inca in favorulu basericeii unite, de securu cá nu a urmaritu academi'a, care intre membrii sei de abie numera ver o trei Romani uniti.

Pre langa tote acestea „Ortodocsulu“ din Bucuresci in numerulu 9 din 3 Martie 1885 este surprinsu de ajutoriulu acest'a alu academiiei. „*Din partene „dice Ortodocsulu“ „marturisimu, cá acestu ajutoriu datu de Academi'a nostra, unui Jesuitu fia elu cátu de invetiatu, cá se inlesnéca tiparirea unei carti tendentioase, scrise amone cu scopulu de a veni in ajutoriu propagandei papiste, ne a surprinsu forte“.* Curiosu lucru! opulu inca nice nu a esitu si inca nimene dela „Ortodocsulu“ nu l'a cetitu, si „Ortodocsulu“ si scie cá e tendentiosu. De multe lucruri mai e capace ur'a facia cu baseric'a nostra. Apoi cá chiaru „Ortodocsulu“ se teme asia tare de propagand'a papista, ni vine se ridemu. Si cum nu! cându chiaru Redactorulu „Ortodocsului“ si a castigatu scienti'a la Papisti in Bonn din Germani'a, si credemu cá a capetatu cá si Parintele Nilles, chiaru si ajutoru de acasa, cá se-si castige scientia la Papisti, si atunci totusi nu a fostu surprinsu de asia ceva, cum se surprinde acum. Mantuitoriulu a disu celui ce l'a lovitu preste facia: „*de am marturissitu neadeveru marturissesce de neadeveru, tra de am marturissitu dreptu, de ce me bati“.* Déca Parintele Nilles va falsificá istori'a, atunci „Ortodocsulu“ pasiésca pre facia si-lu combata, Déca inse va spune adeverulu, atunci pentru-ce se mania?

Celu ce nu cetesce foile orientaliloru desbinati, nu-si pote intipuí, cáta ura si batujocura este in ele facia cu baseric'a nostra. Singuru „Candela“ din Cernantiu, spre onorea ei fia dtsu, face in privinti'a acést'a una exceptiune frumosa. Asia „Ortodocsulu“ totu in acelu numeru publica dnpa „Telegrafulu romanu“ din Sibiu un'a notitia despre trecerea unui unitu din Orastie la confesiunea greco-orientala. Éta cum se caracteriséza in notiti'a acést'a baseric'a nostra. „*N'ai crede, cáta amaratiune a priciunutu acést'a transgresiune in inimile acelor, cari credu, cá imperati'a ceriuriloru numai prein mediulu purgatoriului se pote castigá, si ori ce faptu bunu numai dela uniti este primita“.* Amu promite tare multu acelor'a, care ni ar' aretá in ver unu opu de a barbatiloru nostrii, cá baseric'a nostra a invetiatu seau invetia asia ceva. Apoi cá se nu remana si institutiuniile nostre nebatjocorite, notiti'a purcede mai departe: „*Casulu s'a notificatu la congregatiunea de propaganda fide spre a „se sterge acestu apostatu din cartile de muntuire sufletésca“.*

Amu combatutu mai de multe ori gresielele dogmatice si canonice ale basericeii orientali desbinate, si o vomu face acést'a si de aci incoló. Nice

odata inse nu amu batujocoritu credinti'a si institutiunile ei, cum facu densii cu ale nostre, nice nu-i amu aserisu invetiaturi, cari nu le profeséza. Ne amu portatu totu de a un'a cu spiritulu blandetieloru, si éta eli cum ne resplatescu!

Respunsuri.

In numerulu 4 din anulu acest'a alu foiei nostre in articolulu: *Inca odatu Liturgiile private si pentru morti in Domineci si in serbatori* amu fostu amintitu si de ace'a, cà unu Domnu preotu relativu la cele ce le amu fostu disu in anulu trecutu despre legea basericésca, carea opresce tienerea parastaseloru in dí de Domineca, ni a facutu observarea, cà bunu este parastasulu si Sambat'a si Dominec'a numai se-lu aduca. Noi observarea acést'a o amu combatutu, credemu asia, precum s'a cuvenitu. Respectivulu Domnu preotu 'ni face acumu a dou'a observare, cà ar' fi doritu sei publicamu nu numai conclusiunea, ci si premisele.

La aceste respundemu acum, cà dupa-ce conclusiunea densului a culminatu — celu pucinu noi asia amu inticlesu — a culminatu dícemu in ide'a gresita, cà parastasulu ori si cându e bunu, numai se-lu aduca, fara de a mai considerá multu preserisulu legei basericesci, care statoresce un'a dí anumita cá mai acomodata pentru tienerea de parastase, asia premisele nu amu aflu cu cale a le publicá. Cându cineva voiesce se probeze unu lucru reu, atunci e indiferentu, cà ce arguminte aduce pentru elu. E destulu déca se vá aretá, cà lucrulu acest'a este reu, ori si cum l'ar' probá. Si acésta amu aretatu noi. Acést'a spre bucuria nostra o vede acum si respectivulu Domnu preotu, de ore-ce in observarea a dou'a ni comunica, cumcá densulu nu a voitu a desconsiderá legea basericésca, carea i este scumpa, ci a voitu numai a aretá, cà este greu a cass'a un'a datina invehita in poporu. Aici apoi i damu totu dreptulu. Si noi lasamu, cumcá este greu lucru asia ceva pentru preotíne. De aci inse nu urméza altu ceva, decátu cá preotínea se purcéda incetu, cu tactu si cu prudintia, ma si cu crutiare, càce in urma legea acést'a nu este unu lucru de credintia, ci numai de disciplina. Apoi cà nu este chiaru lucru greu observarea legei acesteia basericesci, ni arata greco-orientalii, pre la cari prin marginile de media dí ale Transilvaniei se observéza legea acést'a cu tota punctualitatea. Déca inse ore care preotu va purcede cu veemintia ace'a, cu care a purcesu Domnulu preotu respectivu, care îndata ce a cetitu lucrulu in foia, a publicatu poporului, cá de aci in colo se aduca parastasele numai Sambat'a si nu Dominec'a, atunci voru patí de securu cá densulu, cà multi nu le voru aduce nice Sambat'a nice Dominec'a. Ací inse nu este de vina legea basericesci, ci tactulu si procedur'a pripita a preotului. Noi inca nu amu dísu in foia, cà de odata se se caseze, ci ni amu esprimatu numai dorinti'a, cà ar' fi tare bine, cându toti preotii ar' avé in aintea ochiloru legea acést'a basericésca. Ni amu esprimatu numai dorinti'a, pentru-cà amu sciutu ce lucru greu este a cassá de odata un'a datina invehita.

2. Unu altu Domnu preotu, unu betranu venerandu, care precumu se vede la adenci betranetie intrece pre multi tineri in zelulu de a cunosce dispusetiunile cele frumose ale basericei, ni pune intrebarea, cà ce insemnéza pre Santulu Agnetiu literele I. HS. NI. KA? La acést'a respundemu, cà literele aceste in limb'a greca insemnéza: Isusu Christosu a invinsu. Se nasce inse acum intrebarea, cà baseric'a resaritului pentru-ce a dispnsu cá pre Santulu Agnetiu se se imprime chiaru cuventele aceste: *Isusu Christosu a invinsu*. La acést'a respundemu urmatoriele: Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu prin invaraa sa din morti a invinsu mortea, si totu odata ne a incredintiatu, cumcà si noi vomu inviá. Ma cá se fimu securi despre inviarea nostra, ni a datu si arvuna, si acést'a este sant'a Cuminecatura, cace elu a dísu: „*celu ce manca trupulu mieu si be sangele mieu, are nieti'a veciloru si eu lu voi inviá pre elu in dáu'a cea de apoi*“. Chiaru prin ace'a, cà noi luamu in trupulu nostru sant'a cuminecatura, carea este trupulu Domnului, a voitu se ni arete cumcà nu vá lasá pururea in pamentu trupulu nostru, care a primitu in sine trupulu Fiului lui Domnedieu si s'a facutu un'a cu elu, precum dice Mantuitoriulu: „*cà celu ce manca trupulu mieu si bé sangele mieu traiesce intru mine si eu intru elu*“. Din caus'a acést'a si dispune sant'a baserica, cá Evangeli'a, ce contine promisiunea inviarei pentru cei ce au primitu sant'a cuminecatura, se se cetésca pre drumu ducundu mortulu la mormentu. Acumu déca sant'a cuminecatura este pentru noi arvun'a inviarei, din causa cà ea este trupulu Aceluia, care a iuvinsu mortea, nemicu a fostu mai acomodat, cá dispusetiunea ace'a a santei baserici, cá pre agnetiulu, care prin consecrare se preface in trupulu Domnului, se se serie cuventele: *Isusu Christosu a invinsu*, va se dica mortea. Cuventele acestea suntu asia dicundu flaur'a, sub care primimu noi sant'a cuminecatura, cá un'a arvuna a inviarei nostre, si cá una incredintiare, cà mortea nu ne vá stapani in eternu, fiendu-cà a fostu invinsa de Fiulu lui Domnedieu.

Totu acelu Domnu preotu ne intreba mai departe, cà ce insemnéza cuvintele: *usiele, usiele cu intieleptiune se luamu aminte!*, ce le dice diaconulu, respective preotulu inainte de recitarea simbolului de credintia la S. Liturgía. La acést'a respundemu, cumcà cuvintele acestea au avutu óre cându una insemnata forte mare. Astadi inse suntu numai una reliquia a timpurilor trecute. Anume pre timpurile persecutiuniloru pagane din imperiulu romanu in cei trei seculi de antaiu, crestinií de fric'a paganiloru se indatináu a celebrá sant'a Liturgía pre ascunsu, cá nu cumva se-i prinda pagânií. Din caus'a acést'a si erá una specie de ministri basericesci numiti: ostiari seau usieri, cari aveáu se pazésca usiele in decursulu santei Liturgíe, cá nu cumva se intre ver unu paganu in lontru. Cu deosebita atentiune eráu, cá se nu intre ver unu paganu in lontru, atunci cându recitáu simbolulu credintiei, fiendu-cà, déca atunci ar' fi intratu in launtru ver unu paganu, audiendu simbolulu credintiei, ar fi sciutu numai de câtu, cà suntu crestini, si i-arú fi tradatu,

Din cauză această a preotului înainte de recitarea simbolului credinței se îndată a face pre usieri atenți, că se aiba grăia, se închida ușile, că nu cumva chiar atunci se între în launtru ver unu paganu. De aceia strigă preotulu atunci: „*usiele, usiele, cu întieptiune se luamu aminte*“. Cuvintele: *usiele, usiele!* sunt adresate usierilor sau ostiarilor, era cuvintele: „*cu întieptiune se luamu aminte*“ sunt adresate poporului, că acum în securitate se făia atentu la recitarea simbolului credinței.

Totu acestu Domnu preotu, ne întreba, că pentru ce se dăce în rogatiunea, prin carea în diu'a de Pasci se binecuvanta carnea și ouele: *Cauta Domne Isuse Christose preste mancarile de carne, si le santiesce pre ele, precumu ai santitu miculu, pre care ti l'a adusu tie credintiosulu Avramu, si berbecele, care ti l'a adusu tie Abelu intru sacrificiu!* Domnulu preotu dice, că cuvintele aceste sunt în contră Santei Scripturi, după care Avramu nu a sacrificatu mielul ci unu berbecu cu cornele incolacite în tufisii, era Abelu nu a sacrificatu berbecu ci mielul. La aceste răspundem, cumcă dreptu are Domnulu preotu, că așa se dice în cuvintele rogatiunii amintite, și așa precum se dăce acolă, nu consuna cu Santăa Scriptura. Lucrulu înse întregu se reduce la ună erore a primilor traducatori pre limbăa română a rogatiunii acesteia, și erorea din întemplantare s'a vîrfitu și în edițiunea cea nouă cu litere din Blasiu dela anul 1870.

În urma Domnulu preotu se mai plange, că edițiunile cele nouă a cartilor rituali tiparite cu litere latine sunt pline de stramutari și variațiuni cari preotilor celor bețrani li facu multu necădiu. La aceste răspundem, că revedictorii edițiilor celor nouă a cartilor rituali cându au luat asupra lor lucrulu acestă greu, nu au intentionatu nice decum se-si arete scientia, precum sustiene Domnulu preotu, ci scopulu lor a fostu singuru a introduce în cartile rituali una limbă mai modernă. Cumcă la unu lucru așa greu nu a fostu cu potința se le succeda tôte, ci au mai comis și greseli, este unu lucru, care de sine se întielege, fiindu-că și eli numai omeni au fostu. Gresielele aceste în ună alta edițiune se voru îndreptă, și voru fi mai pucine. Deodata înse nimene nu pote face nemicu perfectu.

3. Unu Domnu ôre care cetindu articolulu nostru din Nr. 4—1885 despre bunastarea materiale a preotimei nostre și aprobandulu întru tôte ni tramite unu articolu, în care spre a se poté mari bunastarea materiale a preotimei nostre e de parere, că se se cera dela Santulu Scaun Apostolicu concesiunea, că preotii se se pota casatori a două ora. De argumentu pentru această aduce unulu, care e tare nenimeritu, desi densulu lu considera de principalu. Anume dice, că prin una a două casatori preotii veduvi ar' castigă ună mamă la copii lor, și nu ar' fi siliti se-si creșca copiii cu economă. La această răspundem, că iubirea mamei celei adeverate nu se pote suplini nece prin economă nice prin mamă măstera. Ma noi facia cu copiii remasi nu potemu dá antaiatate nice umeia, căce nu seimu pentru-ce ună mamă

mastera se pota avé mai multa iubire de copiii, cari nu suntu ai ei, decâtu cum ar poté avé un'a economă éراسi de copii, cari nu suntu ai ei. Mam'a cea morta nu se pote supliní nice prin un'a nice prin alt'a. Esceptiuni voru fí si in unu casu si in altulu, inse chiaru esceptiunea intaresce regul'a. Suntu ele, ce e dreptu, alte arguminte pentru una a dou'a casatoriá a preotiloru mai cu putere decâtu celu adusu de Domnulu respectivu. Baseric'a inse, care nu concede a dou'a casatoriá, are arguminte si mai puternice, mai sublime si mai ideali, pre cari inse ni vomu luá libertate a le espune cu alta ocaziune.

4. Unu altu Domnu preotu ne intréba, cà de unde vinu sî ce insemnéza cuvintele: *prescura* si *cicornicu*.

La aceste raspundemu mai antaiu, cà cuventulu: *prescura* vine dela cuventulu grecescu *πρόσφορα* = aducere inainte, pentruçà pana de *prescura* nu este altu ceva decâtu unu daru, ce credintiosii lu aducu inaintea Domnului la baseric'a lui. Cuventulu grecescu *πρόσφορα* folosinduse multu de poporulu romanescu pre incetulu si a pierdatu sunetulu seu originalu si s'a prefacutu dupa natur'a limbei romane in: *prescura*.

Fienducà este vorb'a chiaru de prescuri, asia nu potemu lasá neamintita una impregiurare óre care relativa la ele. Anume de multe ori, candu cercetéza omulu baserici depre sate, observéza, cà poporulu nostru duce tare bucuros prescuri la baserica. Ma de multe ori se mira omulu, cata multime de prescuri se aduna in câte una baserica din câte unu satu micuti. Impregiurarea acést'a este forte iubucuratoriá, de-orace aréta, câtu este de puternicu inca sentimentulu religiosu in poporulu nostru. Inse de alta parte, precátu este impregiurarea acést'a de iubucuratoriá, pre atát'a este alt'a de trista. Anume in multimea cea mare de prescuri, ce o vede omulu câte odata in baserici de pre la sate, observéza multe prescuri din grâu bunu, inse lucrate reu si copte reu. câtu i se pare omului, cà este glódu nu pâne. Ma atari prescuri observéza omulu mai cu sema prin Ardealu de multe ori prin tienu-turile, pre unde se face grâulu celu mai bunu. Lucrulu acest'a si are caus'a sa, nu atát'a in negliginti'a poporului nostru, câtu mai multu in nesciinti'a lui. De unde poporulu nu are lipsa decâtu singuru numai de instructiune, si preotii nostrii dela sate aru face tare bine, candu aru face pre poporu atentu la ace'a, cà cuveninti'a aduce cu sine, cà prescurile, ce le tramite elu la baserica, se fia din grâu câtu se pote mai bunu si curatu, lucrate si copte câtu se pote mai bine, pentruçà totu de a un'a din ele se preface trupulu Domnului, care se aduce sacrificiu lui Dmnedieu. Éra sororile preotesc, cari suntu renumite de economie bune chiaru si inaintea strainiloru, aru face tare bine, candu aru vení in ajutorialu fratiloru preoti prin ace'a, cà aru instruí pre matronele poporului, cum trebue se se pregatésca pâncea cea buna. Lucrulu acest'a ar' avé doue efecte bune; anume mai antaiu la baserica ar' tramite poporulu prescuri mai bune, éra de alta parte femeile din poporu

s'aru invetiá a pregatí pâne mai buna cá pana acum, si acést'a fora cá se-si cauzeze spese mai mari.

Cuventulu: *cicornicu* este cuventu curatu slavicu. Prin elu celu pucinu prin Ardealu se designéza person'a ace'a, care se ingrigesce de curatian'i'a bisericei. Etimologice se deduce cuventulu: *cicornicu* dela cuventulu slavicu *cercva*, care insemnéza baserica. Éra cuventulu: *cercva* se deduce dela cuventulu grecescu: *κνρκαζή*, dela care se deduce si cuventulu germanu: Kirche si celu anglesu Church = baserica.

Varietáti.

Escellent'i'a Sa Prea Santítulu Metropolitu Dr. Joanu Vaneca de Butés'a a sositu astádi in 27 Martiu in pace si sanetosu dela Budapest'a.

Chiaru precându finisemu foi'a, jurnalele catolice din tieri straine ni aducu scirca, cá dispensatiunea de casatoriá intre unu Judeu din Ungari'a si una catolica din Franci'a, cu care atát'a larma au fostu facutu foile, dela Rom'a inca nu s'a datu, si probabilu cá nice nu se va dá.

Din cauza cá tipografi'a este tare ocupata cu tiparirea mauualeloru de scola, numerulu acest'a alu foiei s'a întârdiatu cu trei dile.

Inscientiare.

Dorindu a face ore care usiurintia Multu Onoratiloru Domni Preoti, cari voiescu a avé unele din opurile subscrisului autoriu, mi iau libertate a aduce la cunoscintia, cá sum in pusetiune de a dá doue din opurile miele pre langa obligamentulu de a celebrá pentru ele câteva liturgii cu intentiunea, ce unui fia caruia doritoriu de a avé acele opuri, i se va face cunoscuta pre cale epistolaria, si anume:

1) „Istori'a universalá a bisericei“ pentru 6 sante liturgie.

2) „Istori'a bisericei romanesci unite cu Rom'a“ pentru 3 sante liturgie.

Dupa persolvarea liturgiilor doritorii de a avé opurile aceste voru trebuí, se dé despre persolvare unu documentu in limb'a latina dupa unu formulariu tramisu din partea autoriiului.

Blasiu in 27 Martiu st. n. 1885.

Dr. Alesandru Gram'a.